

Dr. Levent Gönenç¹
Merkez Direktörü

Hukuk Çalışmaları Merkezi

SEÇİM HUKUKU PENCERESİNDEN 31 MART SEÇİMLERİ - III

Bundan önceki yazılarımda² 31 Mart 2019 mahalli idareler seçimini Seçim Hukuku açısından değerlendirmiştim. Bu süreçte Yüksek Seçim Kurulu (YSK) verdiği ara kararlarla değerlendirmelerime konu olan bir kısım meseleyi sonuca bağladı. Öncelikle hemen not edelim YSK; bir önceki yazımda ele aldığım “usuli” meseleyi, yani “süre aşımı” iddiasını yerinde görmedi. Geldiğimiz aşamada, YSK Adalet ve Kalkınma Partisi’nin (AKP) olağanüstü itirazına konu olan “seçme yeterliliğine sahip olmayan kişilerin oy kullandığı iddiasını” ise kısmen karara bağladı. Şöyle ki: AKP’nin yaptığı itirazda seçme yeterliliğine sahip olmadığı öne sürülen iki grup vatandaş vardı: Kanun hükmünde kararname (KHK) ile kamu görevinden çıkarılan vatandaşlar ve “kısıtlılık” sebebiyle seçme yeterliliğini kaybettiği iddia edilen vatandaşlar. YSK 23.04.2019 tarihinde verdiği kararla birinci gruptaki vatandaşların oy kullanabileceğine hükmetti. İkinci gruptaki vatandaşlara gelince: Kamuoyuna yansıyan haberlere göre, AKP çeşitli sebeplerle 30.000’e yakın kişinin bu ikinci grupta yer aldığını ve kısıtlılık hükümleri çerçevesinde oy kullanmamaları gerektiğini savundu. İkinci gruptaki bu vatandaşlar için YSK’nın incelemesi sürüyor.

Fikrimce, bu iddia ile ilgili olarak Seçim Hukuku açısından şu noktanın göz önüne alınması yerinde olur: “Kısıtlılık” ancak mahkeme kararıyla tesis edilebilen bir hukuki statüdür. Bir kişinin kısıtlı hale gelmesi için; ya bir yıl veya daha fazla hapis cezasıyla hüküm giymiş olması ya da “Türk Medeni Kanunu”nda öngörülen sebeplerden (akıl hastalığı veya akıl zayıflığı, savurganlık, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı, kötü yaşama tarzı, kötü yönetim) birine

¹ <https://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1279/Levent+Gonenc+Dr.>

² Bkz. <https://www.tepav.org.tr/tr/haberler/s/4466> ve <https://www.tepav.org.tr/tr/haberler/s/4461>

dayanılarak Sulh Hukuk Mahkemesi'nde dava açılması ve hakimin bu yönde karar vermesi gerekir. Türk Medeni Kanunu'na göre kişinin kendi isteğiyle kısıtlanması da mümkündür. Yine bu durumda da "mahkeme-karar" süreci tamamlanmadan kişi "kısıtlı" olmaz. Her durumda kısıtlama kararı kesinleştiğinde derhal kısıtlının yerleşim yeri nüfus idaresine bildirilir ve nüfus idaresi de kişinin kısıtlı hale geldiğini ilan eder. Buna göre, AKP'nin YSK'ya verdiği dilekçedeki iddianın kabul edilebilmesi için, 30.000'e yakın kişi hakkında Türk Medeni Kanunu'nda öngörülen prosedüre uygun olarak mahkeme tarafından kısıtlılık kararı verilmiş ve kişilerin bu hukuki durumu seçmen listeleri hazırlanırken bilerek veya bilmeyerek "atlanmış" olmalıdır. Yukarıda açıkladığım prosedür çerçevesinde değerlendirildiğinde şu söylenebilir: İtiraz dilekçesinde telaffuz edilen sayıdaki kadar kısıtlı vatandaşın bu durumlarının seçmen listeleri hazırlanırken "gözden kaçırılmış olma" ihtimali çok düşüktür. Bazı seçim çevrelerinde bu ihtimal gerçekleşmiş olsa dahi, kısıtlı olduğu halde oy kullanan vatandaşların sayısının İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimlerinin sonuçlarını değiştirecek miktarda olması hayatın normal akışı içerisinde mümkün görünmemektedir.

AKP'nin YSK'ya sunduğu itiraz dilekçesinde yer alan bir başka önemli iddia, sandık kurullarının oluşumunda usulsüzlük yapıldığı ve kamu görevlisi olmayan kişilerin bu kurullarda yer aldığı iddiasıdır. Bu iddialara ilişkin "araştırma-inceleme" süreci de halen devam etmektedir. Seçim Hukuku açısından bu iddiayı değerlendirirken ilk olarak 298 sayılı Kanun'un bu konuda nasıl bir düzenleme getirdiğini açıklamamız gerekir. 298 sayılı "Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun"un 23. maddesi şöyledir:

İlçe seçim kurulu başkanı, sandık kurulunun kalan bir asıl ve bir yedek üyesini belirlemek için önce, 22 nci maddenin birinci fıkrası uyarınca bildirilen listeden sandık kurulu başkanı olarak belirlenmeyenler arasından, ihtiyaç duyulan sandık kurulu üye sayısının iki katı kamu görevlisini ad çekme suretiyle tespit eder ve bu kişilerden mani hali bulunmayanları sandık kurulu asıl ve yedek üyesi olarak belirler.

Yukarıdaki fıkralar gereğince belirlenen sandık kurulu asıl üyelerinden göreve gelmeyenine yerine, öncelikle, gelmeyen üyenin yedeği alınır. Sandık kurulu başkan ve üyelikleri için ad çekme işlemleri, ilçe seçim kurulu huzurunda, bu kurulun başkanı tarafından yapılır.

Üyeliklerin bu şekilde doldurulması mümkün olmazsa, eksikler, ilçe seçim kurulu başkanı tarafından, o çevrede bulunan ve sandık kurulunda görev verilmesinde sakınca olmayan kimselerden doldurulur.

Görüldüğü gibi, yasa kamu görevlisi olmayan kişilerin sandık kurullarında yer almasına cevaz vermektedir. Kaldı ki, yine kamuoyuna yansıyan haberlere göre, İstanbul'da bazı ilçe seçim kurulları bu konuyla ilgili olarak İl Seçim Kurulu'na başvurmuş, İl Seçim Kurulu da YSK'dan görüş istemiştir. Sandık kurulları YSK'nın olumlu görüşü alındıktan sonra oluşturulmuştur.

Sandık kurullarının oluşturulmasında usulsüzlük yapıldığı iddiası ile ilgili olarak üzerinde durulması gereken ikinci husus, YSK'nın hemen 31 Mart seçimleri sonrasında verdiği bir karar ile ilgilidir. Bursa-Mustafakemalpaşa ilçesinde yapılan seçimlerin ardından İYİ Parti 18 Nisan 2019'da YSK'ya başvurmuş ve toplam 5 sandıkta görevli sandık kurulu başkanlarının kamu görevlisi olmadığını, hatta bunların aynı zamanda belediye çalışanı olduğunu iddia etmiştir. YSK konuyu inceledikten sonra şu kararı vermiştir:

Sandık kurullarının teşkiline ilişkin itirazların YSK'nın 13.12.2018 ve 2018/1105 sayılı kararı ile kabul edilen Seçim Takvimine göre 2 Mart 2019 tarihinde kesin olarak karar bağlaması nedeniyle tam kanunsuzluk iddiasına ilişkin talebin reddine...

Bu karardan da açıkça anlaşılacağı gibi YSK; sandık kurullarının oluşumuna ilişkin itirazların seçimden önce ve ilan edilen seçim takvimine göre yapılması gerektiğine ve bu aşamada kesin olarak karara bağlanan itirazların seçimden sonra tekrar YSK'nın önüne getirilemeyeceğine hükmetmiştir. Bu yorum, YSK'nın geçmiş içtihat ve uygulamaları ile de uyumludur.

Daha önceki yazılarımda ifade ettiğim gibi Seçim Hukukunda "sürat" ve "istikrar" iki önemli ilkedir. Bu iki ilke birleştirilerek şu tespit yapılabilir: Seçim sürecinde, iş ve işlemler ve bunlara ilişkin itirazlar "belli" ve daha da önemlisi "kısa" bir süre içerisinde yapılmalı ve mevcut mevzuat ve seçimlerin yönetiminden ve denetiminden sorumlu organın "istikrar" kazanmış içtihatlarına uygun olarak sonuçlandırılmalıdır. Bir başka ifadeyle, Seçim Hukukunda sürekli geri dönüp yapılan iş ve işlemlerin itiraz konusu yapılması veya aynı konuda farklı (hatta çelişkili) kararlar verilerek "hukuki güvenlik" ve "hukuki öngörülebilirlik" ilkelerinin zedelenmesi bu hukuk alanının kendine özgü özellikleri dolayısıyla kabul edilebilir değildir. Somut olayda YSK'nın Bursa-Mustafakemalpaşa ilçesi için verdiği kararı da bu çerçevede değerlendirmek ve bu kararın İstanbul seçimleri için "emsal" teşkil edeceğini kabul etmek yerinde olur.

Her şeyin ötesinde; YSK İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimlerinin iptaline karar verirse, hukuken şu soruları da cevaplaması gerekecektir: Birincisi, kamu görevlisi olmayan kişiler sadece İstanbul'da değil, başka il ve ilçelerde de sandık kurullarında yer almış olabilirler. Bu durumda, bu seçim çevrelerinde yapılan seçimlerin akıbeti ne olacaktır? İkincisi, sandık kurullarının oluşturulmasında usulsüzlük yapıldığı gerekçesiyle İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimleri iptal edilirse, aynı kurulların nezaret ettiği ve oy pusulalarının tek bir zarfa konduğu diğer seçimleri, özellikle belediye meclisi seçimlerini geçerli saymak mümkün olacak mıdır? Üçüncüsü, olası bir iptal kararında ismi geçen sandık görevlileri daha önce yapılan seçimlerde veya halkoylamalarında da görev almışlarsa, YSK önceki seçimlere veya halkoylamalarına gölge düşmemesi için nasıl bir hukuki formül geliştirecektir?

Bu yazı dizisini, Seçim Hukuku açısından ilginç bir tespitle noktalayalım: Hukuki uyumsuzluk sürecinde "altın üçgen" olarak nitelendirebileceğimiz üç unsurun mevcut bulunması gerekir; "iddia makamı", "savunma makamı" ve "karar makamı". Seçim Hukukunda YSK "karar makamı" konumundadır ve kendisine sunulan dosyadaki somut bilgi, belge ve delilleri değerlendirip seçim mevzuatına göre karar vermek durumundadır. Kuşkusuz Kurulun re'sen, yani kendiliğinden araştırabileceği konular olmakla birlikte, kural; "iddia sahibinin iddiasını kanıtlaması"dır. Somut olayla ilgili olarak medyada; birçok iddanın somut bilgi, belge ve delile dayanmadığı ve YSK'nın bu iddiaları araştırmak üzere ilçe seçim kurullarına talimat verdiği ifade edilmektedir. Oysaki YSK'nın geçmişteki içtihat ve uygulamaları; önüne gelen bir iddiayı araştırmak yerine somut bilgi, belge ve delile dayanmayan iddiaları reddetmek yönündedir. YSK'nın 31 Mart 2019 seçimleri üzerinde herhangi bir gölge kalmaması için bu yola gittiği düşünülebilir. Hatta bu tavır değişikliği, 31 Mart seçimlerinin önemi göz önüne alındığında yerinde ve haklı da görülebilir. Ancak bu ve bundan önceki yazılarımda vurguladığım gibi, "içtihat istikrarı"nın Seçim Hukukunun temel taşlarından biri olduğunu da unutmamamız gerekir.